

УДК 669:658.589

СТРАТЕГІЧНИЙ РОЗВИТОК МЕТАЛУРГІЙНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ НА ОСНОВІ ПІДВИЩЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

ТАРАСЕНКО О. Ю.,
асистент кафедри фінансів
Донецького державного університету
управління

У статті виділено основні умови і тенденції стратегічного розвитку металургійної галузі. Запропоновані шляхи підвищення інноваційного потенціалу галузі на основі її стратегічного розвитку.

Ключові слова: стратегічний розвиток; інноваційний потенціал; металургійна галузь; тенденції розвитку галузі.

В статье выделены основные условия и тенденции стратегического развития металлургической отрасли. Предложены пути повышения инновационного потенциала отрасли на основе ее стратегического развития.

Ключевые слова: стратегическое развитие; инновационный потенциал; металлургическая отрасль; тенденции развития отрасли.

The article highlights the main conditions and trends of the strategic development of the steel industry. The article suggest ways to improve the innovative potential of the industry on the basis of its strategic development.

Keywords: strategic development; innovation potential; metallurgical industry; trends in the industry.

Постановка проблеми. Після здобуття Україною незалежності до кінця XX сторіччя підприємства металургійної галузі практично не застосовували стратегію інноваційного розвитку та використовували існуючий потенціал з метою отримання прибутку в короткостроковому періоді. Однак в останні роки для розв'язання назрілих економічних і технологічних проблем в металургійній галузі стали активно використовувати методи стратегічного управління для модернізації галузі, спрямованої на її стратегічний інноваційний розвиток.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем розвитку металургійної промисловості України займалися такі вчені, як А. Амоша [4], С. Аптекар, О. Борисенко, А. Лазуткін [3], О. Мінаєв, В. Нікіфорова [5] та ін.

Мета статті. Дослідження полягає в розробці шляхів підвищення інноваційного потенціалу металургійної галузі України як основи її стратегічного розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз сучасного стану інноваційного потенціалу металургійної галузі України дозволив виділити основні тенденції розвитку галузі на зовнішньому та внутрішньому ринках, а саме:

1. Уповільнення зростання світової економіки, яке прогнозується міжнародними організаціями, вплине на скорочення попиту і, відповідно, зниження світових цін на металопродукцію [1].

За даними World Steel Association, виробництво сталі в Україні у 2012 р. у порівнянні з 2011 р. скоротилося на 6,9 % – до 32,911 млн т. За 5 місяців 2013 р. всі країни зменшили виробництво сталі, окрім Китаю (зріст 8,6 %), Японії (1,1 %) та Індії (3,1 %) [2].

Частка мартенівської сталі в загальному обсязі виплавки залишається високою (2008 р. – 41 %, 2010 – 28,5 %, 2011 – 23,9 %).

А частка безперервного розливання сталі в загальному обсязі її випуску – невисокою (2008 р. – 39 %, 2010 р. – 48 %, 2011 р. – 51,4 %) [2].

2. Суттєвий вплив промислової та торгівельної політики Євросоюзу на розвиток вітчизняних металовиробників через те, що цей ринок збуту є одним з основних (до 25 % всього експорту металопродукції) [4].

3. Введення за кордоном нових виробничих потужностей виплавки сталі. Основні країни – покупці металу починають створювати власні виробництва, знижуючи закупівлі металу за кордоном. Так, Іран запланував у 2013 році вдвічі збільшити виробництво сталі до 43 млн т на рік і стати одним із основних експортерів сталевого прокату у близькосхідному регіоні. Проекти реалізуються у країнах Азії та Африки, зокрема в Туреччині та Єгипті [3].

4. Зростання конкуренції серед виробників залізорудної сировини. При цьому попит на сировину для металургії буде знижуватися, спричиняючи зниження ціни на металопродукцію. Так, Китай на 45 % забезпечує внутрішні потреби у залізорудній сировині.

5. Зміна географічної структури виробництва металопродукції різних переділів. Концентрація випуску напівфабрикатів в країнах (Україна, Росія, Китай, Індія, країни південно-східної Азії, Близького Сходу та Латинської Америки) внаслідок більш низької вартості трудових і сировинних ресурсів, м'якого екологічного законодавства. Виробництво кінцевої продукції з більшим ступенем переробки – ближче до ринків збуту (країни ЄС, США, Канада, Японія) [5].

6. Висока ресурсоемність та енергоемність української металургії. Показники питомої витрати основних використовуваних енергоресурсів, природного газу та коксу на українських металургійних підприємствах набагато вище середньосвітових. Енергоемність галузі на 30 % перевищує світові аналоги. Найбільша частка палива та енергії, споживаної в галузі, припадає саме на перший переділ – доменне виробництво чавуну (до 75 %) [6].

Умови, в яких відбувається стратегічний розвиток промислової галузі на інноваційній основі на прикладі металургії України, наведені на рис. 1.

Стратегічний розвиток металургійної галузі України на інноваційній основі спрямовано на зміцнення конкурентних позицій галузі в середньо- і довгостроковій перспективі на основі державної інноваційної політики.

Стратегічною метою розвитку підприємств металургії України є підвищення їх конкурентоспроможності на зовнішньому і внутрішньому ринках за рахунок впровадження у виробництво інновацій, наукоємних технологій, зниження потреби енерго- і матеріальних ресурсів та екологізації виробництва.

Отже, стратегічний розвиток металургійної галузі необхідно формувати на інноваційній основі, що ґрунтується на значному збільшенні інвестицій та підвищенні інноваційного потенціалу.

Підвищення інноваційного потенціалу української металургії на основі пріоритетних напрямів стратегічного розвитку металургійної промисловості України має відбуватися наступними шляхами:

а) скороченням застарілих потужностей з виробництва металопродукції:

- у доменному переділі – використання доменних печей більшого об'єму, обладнаних безконусними завантажувальними пристроями (БЗП), установок для вдування пиловугільного палива (ПВП). Впровадження ПВП дає можливість на 80-100 % відмовитися від використання в доменному виробництві дорогого природного газу [2];

- в мартенівському переділі – будівництво киснево-конверторних та електродугових печей, комплексів позапічної обробки сталі. Саме сталеварне виробництво розглядається як основний стрижневий напрям розвитку вітчизняної металургії, оскільки в ньому зосереджені основні можливості збільшення доданої вартості й оптимізації міжгалузевої структури всього гірничо-металургійного комплексу України [7];

- в прокатному виробництві – вдосконалення ліній обробки, травлення і нанесення покриттів, ліній з виробництва деталей для машинобудування, автомобілебудування та будівельної індустрії;

б) сприяння створенню інноваційної інфраструктури в Україні (технополісів, технопарків, бізнес-інкубаторів, науково-технологічних та інноваційних центрів тощо), яка давала б можливість налагодити завершений цикл інноваційної діяльності у металургійній промисловості;

в) забезпечення тісної координації всіх стадій інноваційного процесу від наукових та конструкторських розробок до виходу на ринок нової металопродукції з високою доданою вартістю;

г) стимулювання розвитку спеціалізованих міні-заводів, перевага яких полягає у низьких питомих капіталовкладеннях, короткому будівельному циклі, компактній технології, високій продуктивності праці при оптимізації виробничих витрат та випуску продукції з високою доданою вартістю, орієнтованої на конкретного споживача. У розвинених країнах виплавка сталі на електрометалургійних комплексах складає понад 67 % від загального обсягу виробництва [8];

д) сприяння інтеграційним процесам у галузі, формуванню вертикально інтегрованих корпорацій, що дозволить повніше використовувати науково-технічний, виробничий і кадровий потенціал вітчизняних металургійних компаній, підвищити їх інвестиційні можливості та фінансову стійкість;

е) створення спеціалізованої державної небанківської інноваційної фінансово-кредитної установи (відповідно до ст. 19 Закону України «Про інноваційну діяльність»), яка б надавала фінансову підтримку металургійним підприємствам при реалізації ними інноваційних проектів (зокрема, у формі послідовних траншів за результатами контролю ходу виконання проектів [3];

є) внесення змін до Податкового кодексу щодо звільнення від податку на прибуток металургійних підприємств, які вкладають гроші в інноваційну діяльність для нарощування виробництва високотехнологічної інноваційної продукції з високою доданою вартістю;

ж) розробка проектів, що дозволяють переорієнтувати виробництво металопродукції на внутрішній ринок та стимулювання виробництва металопродукції з високим рівнем обробки, які нині імпортуються;

з) зменшення енергоємності виробництва, для цього необхідно розробити пілотні інвестиційно-інноваційні проекти, спрямовані на зменшення витрат паливно-енергетичних ресурсів – використання вторинних ресурсів. Безвідходне виробництво має стати основою енергозберігаючої та екологічно чистої металургії майбутнього. Передбачити у Державному бюджеті на 2015 рік і наступні роки збільшення фінансування науково-дослідних робіт з питань енерго- та ресурсозбереження у металургійному виробництві;

і) застосування кластерного підходу до організації виробництва, який дозволяє об'єднати у межах кластерів ресурси та компетенції, недоступні для окремих підприємств. Прикладом може бути Металургійний кластер, який є важливою складовою економіки Донецької області, основною метою діяльності якого є трансформація металургії області у сучасне виробництво з фокусом на продукцію високого переділу [4];

к) створення сприятливих умов щодо залучення вчених високої кваліфікації для проведення досліджень і розробок у сферу виробництва. В Україні майже дві третини загальної кількості докторів і кандидатів наук, зайнятих науковою і науково-технічною діяльністю, працюють в академічних установах, 20 % – у галузевих наукових організаціях, 20 % – у вищих навчальних закладах і лише менше 1 % – у заводському секторі (тоді як в ЄС більшість вчених та інженерів, зайнятих дослідженнями та розробками, працюють у сфері виробництва).

Потребується негайна державна підтримка галузевим НДІ металургійного профілю і заводський науці.

Пріоритетами наукових досліджень є вдосконалення технологій виплавки чавуну, спрямованих на значну економію природного газу та коксу, процесів позапічної обробки металів, з метою підвищення якості сталі та її підготовки до безперервного розливання, розробка нових металевих матеріалів для використання в машинобудуванні, суднобудуванні, металообробці, енергетиці, у виробництві авіакосмічної техніки, створення інформаційно-аналітичних систем прогнозування технологічних і фізико-хімічних властивостей сировинних матеріалів [4].

У формуванні інноваційного потенціалу металургійної галузі ключова роль належить державі, яка має використовувати системні економічні інструменти державного впливу, що відповідають обраному стратегічному інноваційному курсу.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, ефективна інноваційна діяльність, що включає формування та розвиток інноваційного потенціалу, є дуже важливим фактором стратегічного розвитку, однією з ключових галузей економіки України – металургійна промисловість, а запропоновані шляхи підвищення інноваційного потенціалу української металургії є основою її стратегічного розвитку.



Рис. 1. Умови стратегічного розвитку металургійної галузі України

Література

1. Пріоритети та важелі модернізації металургійної галузі України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/886/>
2. Інноваційний розвиток промисловості як складова структурної трансформації економіки України. – К.: НУСД, 2013. – 52 с.
3. Лазуткин А.Е. Перспективные пути энергосбережения в доменном производстве России / А.Е. Лазуткин, А.Г. Чижиков, Е.Х. Шахпазов // Проблемы черной металлургии и материаловедения. – 2010. – № 1.
4. Амоша А.И. Украинская металлургия: современные вызовы и перспективы развития: монография / А.И. Амоша, В.И. Большаков, А.А. Минаев, Ю.С. Залознова, Л.А. Збарзаская, Ю.В. Макагон и др. – Донецк: НАН Украины, НЭП. 2012. – 114 с.
5. Нікіфорова В.А. Про деякі наслідки підписання угоди про асоціацію з ЄС для металургії України / В.А. Нікіфорова. – Донецьк: ІЕП НАН України // Економіка промисловості. – 2013. – № 3(63).
6. Сценарный подход к разработке среднесрочной стратегии развития металлургии Украины [Электронный ресурс] / В.А. Никифорова. – Режим доступа: http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/10477/st_48_06.pdf?sequence=1
7. Теоретичні засади регіональної промислової політики / К.У. Ткач, наук. ред. Б.В. Буркинський. – Одеса: Астопринт, 2008. – С. 200.

8. Солоха Д.В. Методологічні основи управління інноваційним розвитком потенціалу соціально-економічних систем регіону: монографія / Д.В. Солоха, М.В. Бандура, І.В. Савченко, В.В. Морева. – Донецьк: Вид-во «Ноулідж», 2011. – С.107.